

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 15 december 1940 kl. 5 e. m.

Första särskilda utskottets utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall medgiva eftergift beträffande krigskonjunkturskatt, m. m.

I en den 6 december 1940 dagtecknad, till första särskilda utskottet hänvisad proposition, nr 84, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande krigskonjunkturskatt eller till syfte likartad skatt, som är hänförlig till av rådande krigskonjunktur föranledda förhållanden,

dels, där bedrivande av viss verksamhet framstår såsom ur det allmännas synpunkt särskilt betydelsefullt, för visst företag fastställa särskild grund för utgörande av eller medgiva befrielse från dylik skatt beträffande inkomster, som härflyta från nämnda verksamhet;

dels, där främjande av viss tillverkning framstår såsom särskilt betydelsefullt med hänsyn till folkförsörjningen eller rikets försvarsberedskap, efter den centrala krigskonjunkturskattenämndens hörande, förordna att beträffande företag för dylik tillverkning tillsvidare eller för visst eller vissa beskattningsår inkomstökning, i den mån densamma med sannolika skäl visas hava uppkommit genom ny eller ökad sådan tillverkning, helt eller delvis ej skall upptagas till beskattning, dock att sådant undantag ej må avse merinkomst som får antagas hava uppkommit genom höjning av försäljningsprisen utöver vad som erfordrats för att täcka ökade omkostnader.

Beträffande vad föredragande departementschefen vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t anfört till motivering för ifrågavarande förslag, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till ovannämnda statsrådsprotokoll.

Till grund för det i propositionen framlagda förslaget har bland annat legat en inom finansdepartementet utarbetad, den 20 november dagtecknad promemoria. Över promemorian hava yttranden inhämtats från industrikommissionen och från kammarrätten.

Departementschefen har till stöd för den i propositionen gjorda hemställan anfört följande:

»Ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om avvikelser från gällande beskattningsbestämmelser bör givetvis ej ifrågasättas i andra fall, än när det gäller en lindring i skattepåföringen som kan ske utan sönderbrytande av beskattningens enhetlighet. Bemyndigandet blir då blott ett led i bestämningen av skattskyldighetens omfattning. Krigskonjunkturskatten är till sin natur väsentligen skild från vanliga skatter. Den innebär i betydande grad en indragning till det allmänna av inkomster, som endast delvis är motiverad av finansiella skäl och som drabbar blott inkomstökningar inom viss verksamhet. Den skiljer sig sålunda väsentligt från de pålagor som skatterna av normal karaktär innefatta. Att möjlighet öppnas till en lindring i skattepåföringen synes mig därför för dess del icke behöva väcka betänkligheter. Av skäl som framgå av den lämnade redogörelsen är det av synnerlig betydelse att Kungl. Maj:t erhåller rätt att utan riksdagens hörande giva vissa bindande utfästelser om befrielse eller eftergift i fråga om krigskonjunkturskatt. Jag anser fördenskull att framställning till riksdagen bör göras om sådant bemyndigande för Kungl. Maj:t som i departementspromemorian ifrågasatts.

Vissa formella ändringar i den i promemorian föreslagna avfattningen av bemyndigandet utan ändring av dess sakliga innebörd torde emellertid böra vidtagas. Därvid böra de påpekanden iakttagas som gjorts i kammarrättens och industrikommissionens utlåtanden.

Såsom exempel på produktion, som lämpligen bör bli föremål för skattehindring med stöd av det förordnade bemyndigandet rörande eftergift i beskattningen för visst företag, må nämnas den tillverkning av hjulaxlar och viss annan järnvägsmateriel, som är avsedd att ingå såsom ett led i handelsöverenskommelsen med Sovjetryssland, samt den under statens medverkan planerade flygplanstillverkningen och produktionen av koppar.»

Utskottet.

Redan i sitt utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1940 har utskottet givit uttryck åt sin principiella inställning till möjligheten att åt Kungl. Maj:t lämna en befogenhet av i huvudsak det innehåll som nu ifrågasättes i senare delen av det begärda bemyndigandet. Utskottet fann det nämligen sannolikt att en bestämmelse, som medgäve möjlighet till lättnad i krigskonjunkturskatten beträffande företag för mera riskfylld men ur det allmännas synpunkt önskvärd tillverkning, skulle kunna i framtiden vara av visst värde, och framhöll önskvärheten av att vid beredning av frågan om krigskonjunkturskatt för påföljande år detta spörsmål ägnades särskild uppmärksamhet. De avvikelser från den då föreslagna lydelsen, som den nu föreliggande avfattningen företer, ha ej givit utskottet anledning till erinran. Ej heller synes den omständigheten att förslaget innefattar möjlighet att utsträcka bemyndigandet till mer än ett år utgöra skäl att nu intaga en annan ståndpunkt än förut.

Den förra delen av det begärda bemyndigandet åter avser att tillerkänna Kungl. Maj:t en i vissa hänseenden längre gående befogenhet än tidigare

ifrågasatts. Under närmare angivna betingelser skulle nämligen inom ramen för gällande lagstiftning om krigskonjunkturskatt Kungl. Maj:t erhålla rätt att beträffande inkomster av viss verksamhet för visst företag bestämma normerna för krigskonjunkturskattens utgörande. Även full skattebefrielse skulle kunna ifrågakomma. Utskottet finner sig för sin del ej heller i detta avseende kunna motsätta sig det begärda bemyndigandet. Starka sakskaäl synas nämligen, såsom av propositionen framgår, kunna åberopas för detta. I den av chefen för finansdepartementet åberopade departementspromemorian förutsattes såsom självklart att den ifrågasatta befogenheten icke skulle komma att av Kungl. Maj:t begagnas där ej vägande skäl förelåge, och att ej heller utfästelse om skattelindring eller skattebefrielse skulle komma att givas större räckvidd än som av omständigheterna betingades. Utskottet har antagit att vid beviljande av eftergifter dylika synpunkter skola bliva bestämmande. Emellertid finner sig utskottet böra framhålla vikten av att såsom vägledande huvudprincip vid beviljande av eftergift i krigskonjunkturskatten fasthållas att ett ur det allmännas synpunkt särskilt betydelsefullt intresse skall vara för handen. I uttrycket »viss verksamhet» bör därför ej inläggas kravet på en mera varaktigt bedriven tillverkning eller dylikt; även mera tillfälliga för det allmänna betydelsefulla åtgärder inom en viss verksamhet böra anses inbegripna. Skall syftet med bemyndigandet tillgodoses bör ej likformigheten i tillämpningen få äventyras genom en alltför snäv begränsning av tillämplighetsområdet för bemyndigandet.

Ett par formella ändringar i bemyndigandets avfattning i rent förtydligande syfte vill utskottet för sin del föreslå.

Under åberopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 84 måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att beträffande krigskonjunkturskatt eller till syfte likartad skatt, som är hänförlig till av nu rådande krigskonjunktur föranledda förhållanden,

dels, där bedrivande av viss verksamhet framstår såsom ur det allmännas synpunkt särskilt betydelsefullt, för visst företag medgiva eftergift genom att fastställa särskild grund för utgörande av eller stadga befrielse från dylik skatt beträffande inkomster, som härflyta från nämnda verksamhet;

dels, där främjande av viss tillverkning framstår såsom särskilt betydelsefullt med hänsyn till folkförsörjningen eller rikets försvarsberedskap, efter den centrala krigskonjunkturskattenämndens hörande, förordna, att beträffande företag för dylik tillverkning tillsvidare eller för visst eller vissa beskattningsår inkomstökning, i den mån densamma med sannolika skäl visas hava uppkommit genom ny eller ökad sådan tillverkning, helt eller delvis ej skall upptagas till beskattning, dock att sådant undantag ej må avse merinkomst som får

antagas hava uppkommit genom höjning av försäljningsprisen utöver vad som erfordrats för att täcka ökade omkostnader.

Stockholm den 14 december 1940.

På första särskilda utskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärq, Sandler, Viktor Larsson, Velander**, *Sjödahl**, *Nordenson**, *Ekman, Sköldén, friherre Lagerfelt, Robert Berg, Ohlin** och *Aronsson**; samt

från andra kammaren: herrar *Andersson* i Dunker, *Vougt, Hagberg* i Malmö, *Björklund, Lundell**, *Hammarlund**, *Eklund, Kilbom, Karlsson* i Grängesberg, *Ericsson* i Kinna*, *Nilsson* i Kristinehamn* och *Nilson* i Eskilstuna*.

* Icke närvarit vid justeringen av utlåtandet.

Reservation

av herr *Lundell*, som anförde:

»Det rätta sättet att hejda skadeverkningarna för folkhushållet av den i augusti innevarande år av riksdagen beslutade förordningen om krigskonjunkturskatt för år 1940 kan icke vara att för vissa enskilda företag eller för företag som tillverka visst slag av varor lämna sådana utfästelser som i Kungl. Maj:ts proposition nr 84 föreslås. I stället synes riksdagen böra inrikta sig på att låta den å under september—december 1939 intjänade rörelseinkomster pålagda krigskonjunkturskatten vara en engångsföreteelse och således på att någon skatt av liknande, företagsamheten förkvävande läggning icke bör beslutas för inkomster intjänade under 1940 eller under något följande år, under vilket nuvarande stormaktskrig fortgår.

Mot det av Kungl. Maj:t i proposition nr 84 föreslagna tillvägagångssättet resa sig först och främst konstitutionella betänkligheter. Riksdagen kan icke lämpligen på detta sätt till Kungl. Maj:t överlåta sin beskattningsrätt.

Vidare innebär det föreslagna tillvägagångssättet direkt brott mot buden om likhet inför lagen och om jämlik och rättvis beskattning.

Det föreslagna tillvägagångssättet kommer vidare att leda till talrika framställningar till finansdepartementet och till olika förvaltningsmyndigheter från företagares sida för att påvisa att bedrivandet av planerad verksamhet är 'ur det allmännas synpunkt särskilt betydelsefull' eller 'särskilt betydelsefullt med hänsyn till folkförsörjningen eller rikets försvarsberedskap' och att de därför böra erhålla utfästelser om befrielse eller eftergift i fråga om krigskonjunkturskatter som framdeles kunna bli beslutade. Säkerligen komma också i flera fall sådana framställningar att stödjas, och detta på goda skäl, av kommunala myndigheter, som söka utvägar till bekämpande av en ökande arbetslöshet. Vid avgörandet av sådana framställningar torde det bli mycket svårt att komma fram till någon objektiv rättvisa, utan avgörandena komma säkerligen i hög grad att bli beroende på personliga relationer och på i vad mån företagen äro lierade med eller kunna intressera personer tillhörande de tyngst vägande organisationerna inom regeringsunderlaget såsom L. O., K. F., mera betydande arbetarkommuner, olika delar av producentkooperationen m. fl. — Efter de mer eller mindre lyckliga avgörandena komma sedan att följa klagomål och diskussioner i pressen med belysande jämförelser över nyttan för folkförsörjningen av de tillverkningar som fått utfästelse om befrielse och de som icke fått sådan.

Mot det i propositionen föreslagna tillvägagångssättet med utfärdandet av Kungl. Maj:t av bindande utfästelser om befrielse eller eftergift i fråga om framtida krigskonjunkturskatt eller 'till syfte likartad skatt' måste också framhållas den utomordentliga svårigheten att i dessa fall precisera en överenskommelse på sådant sätt att båda parterna sedan ha samma uppfattning om vad som överenskommit. För företagaren har den framtida skattens benämning ingen betydelse, och knappast heller dess 'syfte'. Vad som är av betydelse för honom är skattens *verkan*, d. v. s. huruvida denna är så lagd att den berövar honom så mycket av hans vinstmöjligheter att återstoden ej korresponderar mot de risker han ikläder sig och mot det organisationsarbete han utför. Eftersom nu alla inkomstskatter också beskatta merinkomst eller mervinst, och progressiva inkomstskatter automatiskt äro progressiva merinkomstskatter (se motionen II: 5 av mig till innevarande urtima riksdag) så kommer varje skärpning av nu pålagda inkomstskatter eller påläggande av andra sådana skatter att för företagaren få liknande verkningar som en krigskonjunkturskatt eller en allmän merinkomstskatt. En utfästelse från Kungl. Maj:ts sida kan därför svårigen få någon klar och entydig innebörd för företagaren, om den icke innehåller en försäkran, att han ej skall drabbas av högre skattesatser för inkomstskatt av någon art från statens sida än de nuvarande under den tid utfästelsen omfattar. Därest icke utfästelserna få sådan allmän form komma de säkerligen, därest statsmakterna taga sig före att ytterligare stegra nuvarande skattesatser för inkomstskatt, att föranleda anklagelser mot staten för att icke ha hållit träffad överenskommelse eller för att ha kringgått träffad överenskommelse. Och dessa anklagelser måste i sådant läge anses befogade.

Å andra sidan borde det vara klart att ett utfärdande från Kungl. Maj:ts

sida av sådana allmänna utfästelser måste vara högeligen olämpligt, förutom att det vore inkonstitutionellt. Ytterligare måste anmärkas att utformningen av den tilltänkta fullmaktens andra led icke heller efter kammarrättens upp- mjukning av uttryckssättet kan anses godtagbar. Vilken betydelse avser lagstiftaren att inlägga i uttrycket 'merinkomst som får antagas hava uppkommit genom höjning av försäljningsprisen utöver vad som erfordrats för att täcka ökade omkostnader'? Den höjning i försäljningsprisen som erfordras för att täcka ökade omkostnader beror ju i hög grad av den omsättning var- med man räknar. Skall den som granskar företagarens framställning här räkna med jämförelseårens medelomsättning eller skall här räknas med under beskattningsåret effektivt uppnådd omsättning, eller skall man räkna med någon omsättning, som man kan ha anledning tro att företagaren räknat med vid uppgörandet av sina priskalkyler före eller under beskattningsåret? Resultatet av granskningen blir ju helt olika allt efter det alternativ som man antar kunna vara det av textförfattaren avsedda. Skall vidare ränta på eget kapital få räknas bland omkostnaderna? Och huru stora avskrivningar på nya fasta anläggningar få medräknas? Avskrivningsfrågan är väl fram- dragen i den inom finansdepartementet utarbetade promemorian men ej be- aktad vid avfattningen av den tilltänkta fullmakten. Meningen torde väl dock vara att stadganden motsvarande de i fullmakten förekommande bestämmel- serna skola intagas i för 1940 eller följande års inkomster avsedda förord- ningar om krigskonjunkturskatt, och det är då nödvändigt, att dessa bestäm- melser så utformas, att prövningsnämnd och skattedomstolar ha föreskrifter med ett entydigt innehåll att rätta sig efter.

Av det sålunda anförda framgår att ett icke obetydligt mått av rättslöshet och godtycke skulle bliva följden av ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 84. Å andra sidan skulle ett underlåtande att antaga någon ny krigskon- junkturskatteförordning för 1940 och följande års inkomster endast vara till nytta för motarbetande av arbetslösheten och för åstadkommande av ökad tillgång på konsumtionsvaror inom landet. Detta åtminstone i vad av- ser produktiva företag. Beträffande rena handelsföretag utan därmed för- enad varuförädling kan saken ställas under diskussion. Hållande av lager och förråd är nyttigt och nödvändigt för folkhushållet, men prisstegring får ej vara huvudsyftet.

Det torde dock icke vara lämpligt att vare sig riksdagen eller Kungl. Maj:tt avger någon förklaring eller ännu mindre någon utfästelse i fråga om fram- tida beskattning. Deklarationer på detta område kunna icke göra anspråk på tilltro, och gärningar tala bättre än ord.

Under återopande av vad ovan anförts får jag hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 84.»